

**DŽEJN
JANG**

**LOTOSOVE
CIPELE**

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

Laguna

Naslov originala

Jane Yang

THE LOTUS SHOES

Copyright © 2025 Jane Yang

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Prevoditeljka zahvaljuje kolegi Bojanu Tarabiću, sinologu, za pomoć oko transkripcije termina sa kantonskog.

Mome mužu, sidru mog života, i mami i tati – vaše žrtvovanje pružilo mi je život u Australiji i šanse koje ne bi bile moguće da sam ostala u zemlji svog rođenja.

PRVI DEO

Mali Cvet

Sedela sam i drhtala na niskoj hoklici u kuhinji naše seoske kuće. Mraz u vazduhu štipao me je za obraze i ohladio mi šake i stopala toliko da su me boleli. Da bih ih zagrejala, trljala sam ruke i noge. Mada u južnoj Kini nikad nije padao sneg, ova zima šeste godine vladavine cara Guangsija bila je surovo hladna. Inače bih još bila sklupčana ispod našeg zakrpljenog ćebeta, ali moja anoeng* me je probudila pre prvog svetla.

„Danas ćemo ići u jednu avanturu“, objavila je okrenuvši se ka meni s lavorom ključale vode. Prvi put posle nekoliko meseci njeno mršavo, blede lice razvuklo se u osmeh. Ali to nije bio pravi, iskričavi osmeh, poput onih kojima me je obasipala pre nego što je umro moj ade.** Ovaj osmeh je izgledao ukočeno, a oči su joj ostale tupe.

„Vodim te u grad Kanton“, nastavila je. „Farmer Tang će nas povesti svojim zaprežnim kolima.“ Sipala je hladnu vodu u lavor.

Ciknula sam od oduševljenja i pljesnula rukama. Nikad nisam bila u Kantonu, ali čula sam sve o njemu od putujućih pripovedača. Njegovim ulicama prolaze torbari, prodaju ušecerene šljive, slatke pogačice i pečeno kestenje. Stomak mi je

* Kant.: majka. (Prim. prev.)

** Kant.: otac. (Prim. prev.)

zakrčao pri pomisli na sve to, podsećajući me da nisam jela od činije retkog kondžija* prethodnog dana. Pripovedači su se hvalisali i time da su videli putujuće akrobate, muškarce koji gutaju žive zmije, i lutkarske predstave.

„Ide li i Mali Brat?“, upitala sam.

„On je suviše mali“, odgovorila je. „Poslala sam ga kod komšija na ceo dan. Ovo je putovanje majke i ćerke.“

„Zašto idemo?“

„Male devojčice ne treba da postavljaju pitanja“, prekorila me je. „Dobre devojčice čute, poštuju pravila i slušaju odrasle.“ Ton joj je bio blag, ali lice joj se obesilo od jada, pa me je uplašila i začutila sam.

Kleknula je ispred mene, s mojim zlatnim ljiljanima na svojim dlanovima.

„Da li se sećaš zašto sam počela da ti vezujem stopala kad si imala samo četiri godine?“, upitala je.

„Zato... zato...“ Odmahnula sam glavom.

Teško je uzdahnula i objasnila: „Druge šestogodišnje devojčice u našem selu nisu počele da vezuju stopala sve do sada. Neke seljačke porodice čak čekaju da im ćerka napuni sedam ili osam godina, kad im je očajnički potrebna dodatna radna snaga oko kuće. Ali to je rizično. Znaš li zašto?“

Ponovo sam odmahнула glavom.

„Kosti tada mogu biti suviše krute da bi se oblikovale. Ja tebe *toliko* volim da sam ti vezala stopala pre dve godine, kao da si mala dama, kako bih ti obezbedila savršene zlatne ljiljane pa da možeš da budeš kao vladarska supruga Jao Nijang. Sećaš li se njene priče?“

„Da!“ Željna da je zadivim, veselo sam izdeklamovala bajku koju mi je često pričala pred spavanje. „Nekada davno, pre nego što su nas napali Mandžurci i kad je Kina bila iseckana na mnogo malih kraljevina, kao ćebe od zakrpa, živeo je car

* Čorba ili kaša od pirinča. (Prim. prev.)

po imenu Li Ju. Voleo je da vidi nešto novo. Jednoga dana je zatražio od svojih mnogih, mnogih žena da ga iznenade nekim novim plesom. Sve su pokušavale, ali nijedna nije bila dovoljno dobra osim Jao Nijang. Uvila je svoja stopala u oblik polumese i plesala na prstima!“

„I šta još?“, ispitivala me je dalje.

Namrštila sam se.

Podstakla me je: „Car je bio toliko zadivljen da ju je unapredio u vladarsku suprugu...“

„Oh!“ Poskočila sam i dovršila njenu rečenicu: „Tako nijedna druga žena nije mogla da komanduje osim carice. Sve dvorske dame su je oponašale i uskoro su bogate devojčice širom zemlje počele da rade to isto. Sad sve devojčice iz časnih kuća vezuju stopala. A najbolje majke se staraju o tome da im ćerke imaju zlatne ljiljane od deset centimetara.“

Očekivala sam da za brzi odgovor budem nagrađena, naročito pošto sam se spotakla samo o dva glasa, ali anoengine usne su zadrhtale. Pružila sam ruke da je zagrlim, ali ona je zavrtela glavom, uspravila leđa i zagladila izbledelu bluzu-tuniku ou.

„Čak i najsiromašniji dečak može da se nada da će položiti carske ispite i postati mandarin ako je pametan i marljiv“, kazala je, „ali za devojčicu su jedina šansa da dospe do boljeg života njeni zlatni ljiljani. To je moj neprocenjivi dar tebi. Šta god da se desi, želim da zauvek zapamtiš koliko te volim. Ti si moj dragoceni biser. Razumeš?“

„I ja tebe volim ovoliko!“ Raširila sam ruke u zamahu, sve dok mi se dlanovi nisu dotakli iza leđa. Ali ona mi nije uzvratila osmehom.

„Zašto je važno imati savršene zlatne ljiljane od deset centimetara?“ upitala je.

„Da se dobro udaš“, zacvrkutala sam. „Provodažije i svekrve vole mala stopala. Zlatni ljiljani su dokaz da je devojka dobra.“

„Da“, složila se. „Samo veoma izdržljive i disciplinovane devojčice mogu imati savršene zlatne ljiljane. To svekrve iz

dobrih porodica žele za svoje sinove.“ Stisnula mi je ruke i upitala: „Da li želiš da se udaš u finu porodicu kad porasteš?“

„Da.“

„Kako da dođeš do savršenih zlatnih ljiljana od deset centimetara?“, upitala je.

„Moram da sedim vrlo mirno kad mi pereš stopala i menjaš zavoje.“

„I šta još?“

„Ne smem da se žalim kad mi zatežeš povez.“

„Tako je“, odgovorila je polako. „Ali...“ Posle duge pauze rekla je: „Ti si sad velika devojčica. Vreme je da naučiš da se sama staraš o svojim zlatnim ljiljanima.“

„Još sam mala!“, pobunila sam se, uznemirena njenim ozbiljnim tonom.

„Dobro pazi“, naložila je. Odmotala je povez i spustila moje levo stopalo u lavor s toplom vodom. Masirala ga je i skinula mrtvu kožu sa tabana i između prstiju. Onda mi je odsekla nokte i umotala mi stopalo u peškir pre nego što će po njemu posuti alum u prahu.

„Postaraj se da koristiš dosta aluma“, rekla je. „On čuva od znoja i svraba.“

Obmotavala mi je i obmotavala stopalo čistom tamno-plavom pamučnom trakom. Pritisak se pojačavao sa svakim novim slojem sve dok stopalo nije počelo da pulsira i dok me oči nisu zbolele od neprolivenih suza. Morala sam da smognem svu snagu volje da ne stenjem. Nastavila je da mi uvija zavoj, mnogo jače nego obično. Pokušala sam da povučem stopalo. Zgrabila ga je jače. „Budi mirna“, naredila je.

„Anoeng“, uzviknula sam. „Previše boli.“

„Pst“, odvratila je. „Jednoga dana će ti zlatni ljiljani doneti dobar brak. Oblačićeš se u svilu i živećeš u kući s popločanim podovima. I što je najbolje od svega, više *nikad* nećeš biti gladna.“

Polako sam prestala da cvilim, a ona je nastavila da priča o ukusnoj hrani koje će mi biti pun stomak kad postanem nevesta

u imućnoj porodici. Konačno mi je na stopalo navukla najbolji par indigo platnenih cipela. Gurnula je lavor ka meni.

„A sad ti moraš da uradiš isto to sa desnom nogom“, kazala je.

Putovanje pešice iz našeg sela u grad Kanton traje ceo dan. Pošto anoeng i ja nismo mogle da hodamo toliko na našim uvezanim stopalima, farmer Tang nas je poveo svojim zaprežnim kolima. Točkovi su od leda i blata pravili prljavu mešavinu. Naleti okrutnog vetra šibali su nas po licu pa sam drhtala iako me je anoeng čvrsto držala uz sebe. U podne smo se zaustavili i farmer je podelio svoj obrok s nama. Pogačice sa svinjetinom su mi pekle usne ispucale od vetra, ali su mi zato obradovale stomak. Tek kad sam pojela svoj deo, primetila sam da je anoeng jedva i pipnula svoj, iako nismo jeli meso otkad mi je otac umro. Farmer ju je podsticao da jede, a pogled mu je bio ispunjen sažaljenjem. Da bi bila učtiva, gutala je komadiće pogačice, ali delovala je ispijeno od tuge, onako kako je izgledala onih dana pošto je ade umro. Zbog toga, kao i zbog njenog čudnog ponašanja toga jutra, svinjetina u stomaku mi se pretvorila u kamenje.

Sivo popodnevno nebo još se više smračilo kad smo stigli u Kanton. Ja sam čvrsto spavala dok smo putovali. Od sve veće hladnoće cvokotali su mi zubi pa nisam mogla da obraćam pažnju na neobične prizore oko sebe.

Majka je ćutala od podnevnog obroka, ali sad se prenula i počela da mi žurno govori. „Ti si dobra devojčica. Moram ovo da uradim jer nemam drugog izbora.“

Farmer se nakašljao. „Zar moraš da joj sad kažeš?“

„Da“, odgovorila je anoeng odlučno. „Mora joj se reći.“ Pa mi je kazala: „Od sada pa nadalje živećeš u lepoj kući od cigle, sa Fongovima. Oni su fina, bogata porodica.“

Upinjala sam se da shvatim šta mi to govori. „Kad ću doći kući?“, pitala sam. „Sutra?“

„Prodala sam te porodici Fong, kao muicai*“, odgovorila je i lice joj se zgrčilo. „Kućepaziteljka je obećala da nećeš biti obična robinjica. Gospođa Fong te hoće za ličnu sluškinju njene ćerke, kao što je Mala Zelena koja se stara o ženi i ćerki našeg seoskog kmeta. Nećeš morati da radiš ništa teško.“

Podigla sam ruke i povukla njeno lice nadole, da je pogledam u oči, ali ona je čvrsto zatvorila kapke. „Mala Zelena je siroče“, rekla sam, „ali ti ćeš mene posećivati, zar ne?“

Otvorila je oči i polako zavrtela glavom.

„Kad ću doći kući?“, upitala sam ponovo. Glas mi je napucao i počela sam da jecam.

„Nikad više nećeš doći kući. Muicai nije kao unajmljena sluškinja. Ti ćeš pripadati svojoj gospodarici, baš kao i Mala Zelena – čak i da su joj roditelji živi, ne bi mogla da ode. Ni ti ne možeš da odeš.“ Uzdahnula je, pa još jednom, kao da je uhvaćena u zamku u sopstvenim grudima i pokušava da se oslobodi. „Moram ovo da uradim. Uskoro će nas izbaciti iz kuće. Treba nam novca da platimo šegrtovanje Malog Brata za stolara. Samo tako može imati šanse za pristojan život.“

Nisam mogla da zamislim da više nikad ne vidim svoj dom, da nikad ne vidim majku ni Malog Brata. To „nikad“ je bilo toliko veliko da nisam mogla da ga zamislim. „Ali ne mogu da živim sa strancima“, rekla sam. „Mesto mi je uz tebe.“

Nastavila je da govori kao da ubeđuje i sebe koliko i mene. „Bez novca ćemo svi gladovati. Ko će onda nositi ime Jing? Moram da postupim kako treba zbog duha tvoga oca i naših predaka. Ti razumeš šta se dešava s našom porodicom, zar ne?“

Odmahnula sam glavom. Kakve veze ima adeova smrt sa ovom porodicom Fong? Nisam razumela. Ali sećala sam se šta se dogodilo pet meseci pre toga. Ade se vratio kući sa rada na ribnjacima i legao u krevet, žaleći se na grčeve u stomaku.

* Kant.: doslovno mala sestra, izraz za mlade robinje, koje obično rade kao sluškinje u domaćinstvima ili prostitutke u bordelima. (Prim. prev.)

Nije imao apetit, a kad bi uzeo malo pirinčane kaše, odmah bi povratio. Promenio se od čoveka snažnog i izdržljivog kao vodeni bizon u ispijenog invalida. Seoski daifu* mu je prepisao lekovite trave, od kojih je moja majka kuvala gorak čaj i davala mu ga na kašiku, ali on nije mogao da ga zadrži u stomaku. Goreo je od groznice i tresao se od jeze. To je trajalo četrnaest dana dok nije umro. Anoeng je upotrebila ušteđevinu da ga pristojno sahrani.

Posle toga nam se život raspao kao smrvljeni biskvit. Majka nije mogla sama da održava farmu. Kasnili smo sa najmom, ribnjaci su postali zapušteni i niko nije brao dudovo lišće pa su nam svilene bube pomrle od gladi. I mi smo gladovali, uprkos anoenginim naporima da rastegne naše zalihe pirinča tako što je razređivala kondži.

„Ovo je šansa za tebe“, rekla je. „Bićeš robinja, ali imaćeš šta da jedeš i krov nad glavom. Živećeš bolje od nas.“ Usne su joj drhtale kao da baš i ne veruje u to. „Budi dobra, zahvalna i strpljiva“, kazala je. „Ispunjavaj naređenja i nikad ne zaboravi gde ti je mesto. Muicai je senka svoje gospodarice. Tu si da bi joj bila na raspolaganju. Nikad nemoj to da zaboraviš. Nikad se ne smeš prepirati i oglušiti se o naređenja. Život je lakši za one koji mogu da progutaju ogorčenost i prihvate šta im sledi.“

„Ja sam veoma dobra devojčica“, pobunila sam se. „Ne šalji me od kuće.“

Privila me je na grudi i snažno stisnula. „Možemo li sad da idemo kući?“, pitala sam puna nade. Nije mi odgovorila, samo me je držala uz sebe sve dok nismo stigli do velike kuće, najveće od svih koje sam ikada videla. Iznad glavnog ulaza bila je okačena ogromna crna ploča, crvena kapija je bila viša od dva odrasla čoveka, a svaku vratnicu je čuvala po jedna zmajeva glava. Njihove crveno obojene oči streljale su me pogledom, izgledale

* Kant.: lekar. (Prim. prev.)

su kao da će napasti svakog posetioca koji se usudi da pokuca debelim bronzanim zvekirima između njihovih očnjaka.

Činilo se da je prošla čitava večnost dok naša kola nisu obišla oko kuće i dok farmer Tang nije zaustavio konja pred vratima regularne visine, poput onih kod kuće gde sam mogla da pružim ruku i dodirnem poprečnu gredu iznad vrata dok sam sedela na adeovim ramenima. Otac Tang je pomogao anoeng da siđe s kola i spustio mene pored nje. Držala sam se za njen rukav kad je pokucala. Gospođa u finom postavljenom kaputu pozdravila se sa anoeng i žurno nas uvela u dvorište u kojem je bio kameni sto.

„Ja sam Seris, kućepaziteljka i lična sluškinja gospođe Fong“, kazala je mojoj majci gospođa s mesnatim mladežom na bradi. „Umoči lagano palac u mastilo i pritisni ga ovde.“ Pokazala je crveni papir.

„Čekajte!“, rekla je anoeng. „Šta tu piše?“

„To je samo standardni pismeni ugovor.“

„Molim vas recite mi.“

Uz naglašeni uzdah, Seris joj je kazala: „Piše da pristaješ da prodaš svoju devojčicu gospođi Feniks Fong, prvoj taitai* Fong. Tvoja kći će biti sluškinja gospođice Linding dok joj gospođa Fong ne kaže da služi nekog drugog. Gospođa Fong takođe ima pravo da proda tvoju ćerku drugom domaćinstvu.“

„Da li piše da mogu da otkupim slobodu svoje ćerke?“

„Ne znam zašto to pitaš“, požalila se Seris. „Radim ovde više od deset godina i nijedan roditelj nikad nije došao po svoju ćerku. Ovo nije zalagaonica.“

„Molim vas“, preklinjala je. „Samo želim da znam.“

„Piše da možeš da otkupiš njenu slobodu ako vratiš prodajnu cenu i dvadeset procenata kamate za svaku godinu tokom koje su Fongovi morali da je hrane i odevaju. Jesi li sad spremna da mi daš otisak palca?“

* Kant.: gospodarica, gospođa. (Prim. prev.)

Podigla sam pogled ka anoeng sa iščekivanjem, u nadi da će se predomisli. Umesto toga, lice joj se opustilo. Suze su joj pale s trepavica pre nego što ih je brzo obrisala rukavom. Čvršće sam je stisnula za podlakticu.

Seris je progovorila blažim tonom. „Gospođa Fong je dobra i pravedna. Tvojoi kćeri će biti dobro.“

„A hoće li joj biti dozvoljeno da se uda?“ , upitala je moja majka, s hitnjom ali i sumnjom u glasu.

„Ako muicai bude te sreće da dobije bračnu ponudu, onda može biti razrešena obaveze. Usuđujem se reći da će joj gospođa Fong naći dobrog muža kad navršii osamnaest godina, ako bude vredna i poslušna. Ali ne zaboravi da mnoge muicai odoberu da ostanu radije nego da ih udaju za nekog smrdljivog skupljača otpadnih voda ili bogalja. Ali sa uvezanim stopalima, tvoja kći se može nadati pristojnom farmeru.“

„Da li je udaja zagarantovana?“ , navaljivala je anoeng.

„U životu ništa nije sigurno. Ali gospođa Fong je časna i dobra. A sad potpiši.“

Majčina drhtava ruka dugo je lebdela nad ugovorom pre no što je konačno umočila palac u mastilo i pritisnula ga na papir. Suze su joj tekle niz obraze. Dve su pale na papir i razlile mastilo debelih crnih slova. Ali čim je sporazum potpisan, izbrisala je lice rukavom i kleknula ispred mene, sa odlučnim izrazom lica.

„Upamti moje reči“ , kazala je. „Budi strpljiva i poslušna. Moglo je biti mnogo gore.“

Nisam znala kako može biti gore pošto je nikad više neću videti. Zagrlila sam je oko vrata i kriknula: „Ne ostavljaj me ovde da budem robinja!“

Majka mi je na silu sklonila ruke i uhvatila me za ramena. Pokušala sam da se otmem, u očajničkoj želji da se uhvatim za nju, ali čvrsto me je zadržala na mestu.

„Slušaj me“ , kazala je kao da me nagovara. „Da bi me ponovo videla, moraš biti dodatno poslušna. A najvažnije od svega je da *moraš* da se staraš o svojim zlatnim ljiljanima kako bi

jednog dana mogla da se udaš. Možeš li da mi to obećaš?“ Pokušala je da se osmehne, ali osmeh joj je izgledao kao neka iskošena žvrljotina.

„Molim te, anoeng. Plašim se.“

„Ako upropastiš stopala, nikad me više nećeš videti. Je l' jasno?“

„Treba mi još jedan zagrljaj“, plakala sam i zateturala se napred, raširenih ruku. „Samo još jedan...“

Ali anoeng mi je okrenula leđa i otišla brže nego što sam je ikada videla da se kreće.

Na kapiji me je pogledala poslednji put, a onda je uspravila leđa i nestala niz ulicu. Pokušala sam da potrčim za njom, ali Seris me je snažnim stiskom zadržala. „Pusti majku da ide“, rekla je. „Ti sad pripadaš porodici Fong. Budi dobra i možda ćeš je ponovo videti.“

Ujela sam je za ruku. Preneražena, jauknula je i pustila me. Potrčala sam. Ali izgubila sam ravnotežu na uvezanim stopalima i pala mnogo pre nego što sam stigla do kapije. Bol od pada bio je mnogo manji od toga koliko me je pekao šamar.

„Izbriši taj uvredljivi izraz s lica“, naredila mi je. „Sad si muicai.“

Lindīng

Anoeng mi je rekla da je Mali Cvet njen specijalni poklon za mene. Nadala se da ćemo porasti i biti kao ona i Seris, koja je bila njena muicai otkad su obe imale šest godina. Tetka Blistava i rođaka Elegancija bile su ljubomorne jer imam sluškinju sa uvezanim stopalima; čak i dobroćudna druga anoeng me je gledala sa zavišću. Ali ja sam mrzela što majka obleće oko Malog Cveta i poredi me s njom – sa robinjom!

„Lindīng“, uzvignula je anoeng. „Vidi kako Mali Cvet veze na satenu. Mešavina tamnocrvene i purpurne je izvanredna. Bila bih srećna kad bi ti vezla upola tako dobro.“

Mada se obraćala meni, majčino lice je bilo okrenuto prema muicai, glave su im se gotovo dodirivale dok se divila glatkom, ravnomernom bodu koji je cvetao ispod igle Malog Cveta i ispunjavao motiv latice žutozelenim, mestimično tamnijim nitima. Nisam shvatala šta anoeng misli kad govori o crvenom i ružičastom, jer je sve bilo mešavina žute, plave, mutnozele- ne ili sive, ali suviše sam se plašila da joj to i kažem. Probola sam iglom svilu i izvukla nit na drugu stranu. Bod se zgužvao i povukao za sobom i svoje susede. S druge strane stola pokazala sam zube i tresnula obručem za vez o uglačano drvo, čekajući da me anoeng primeti. Mali Cvet je prva podigla pogled i oči su nam se srele, da bi odmah potom pogledala opet u svoju iglu dok sam ja grčila šake u kandže.

„Linding, prestani da se ponašaš kao neka divljakuša“, prekorila ju je anoeng. „Kakav primer daješ svojoj muicai?“

„Ona je divljakuša!“, pobunila sam se.

Majka se namrštila. Što je nabralo njeno moćno visoko čelo. Pritrčala sam i povukla kraj rukava moje muicai, pazeći da ne dodirnem skorele mrlje kad sam ga podigla da ga pokazem anoeng, koja me je prostrelila skamenjenim pogledom. Činilo mi se da ne razume, pa sam objasnila: „Mali Cvet briš nos rukavima.“

Malom Cvetu su obrazi potamnili pa je izvukla rukav iz mog stiska. Sakrila je obe ruke ispod stola i oborila glavu tako nisko da je njome gotovo dodirivala svoj vez. Umesto da je prekori, majka je rekla: „To nije lepo, Linding. Treba da budeš strpljiva dok ne zaboravi na seosko ponašanje.“

„Ali ona i zeva a da ne pokrije usta rukom“, dodala sam. „Jednom je čak podigla moju ča siju bao* s poda i strpala je u usta, kao pas. Njena porodica mora da živi kao svinje.“

Niz obraze Malog Cveta kotrljale su se krupne suze i padale na motiv latice, ostavljajući mrlje. Slina joj je curila iz nosa i podigla je ruku na pola puta do lica, a onda je zaustavila u vazduhu da bi je ponovo sakrila ispod stola, zbog čega sam se malo pokajala. Posegnula sam za svojom maramicom, ali anoeng je stigla prva, podigla lice Malog Cveta i obrisala ga čistim komadom svile. Mali Cvet je razrogačila vlažne oči i brzo prelazila pogledom sa osmeha moje majke na moje namrgođeno lice. Poželela sam da je udarim zato što mi je ukrala anoenginu pažnju, ali nisam se usudila da dalje ljutim majku.

„Okrutna gospodarica gaji nelojalnost“, upozorila me je anoeng. „Mali Cvet je poslušna i strpljiva, što treba da oponašaš ako želiš da se istakneš u vezu. Prava je šteta što je takva devojčica rođena u seljačkoj porodici. Ako se ne budeš svojski

* Kant.: pogačica sa slatkom svinjetinom pečenom na roštilju. (Prim. prev.)

trudila da popraviš svoje bodove iglom i svoje manire, ljudi bi mogli da pomisle da si ti muicai.“

„Da li želiš da ti ona bude kći umesto mene?“, upitala sam dok su mi na oči navirale suze.

„Gluposti“, odvrtila je majka i odmahнула rukom, kao da je moje pitanje komarac što zuji.

„Da li želiš?“, ponovila sam i udarila nogom, dok me je grlo bolelo. Želela sam da me anoeng zagri, da me privuče da joj sednem u krilo, da mi kaže da me voli. Druga anoeng je to radila s mojim polusestrama kad god bi se uznemirile. Čak bi ih mazila po kosi i ljuljala dok im ne bude bolje.

„Linding“, kazala je ledenim glasom. „Nikad nećeš biti vešta kao tvoja muicai ako ne budeš radila naporno kao i ona. Vрати se na svoje mesto i podigni obruč.“

„Ne!“, dreknula sam i zateturala se napred, šaka stegnutih u pesnice.

„Odlazi“, kazala je. Stisnula je usne u tanku crtu, a oči su joj bile hladne kao led, njeno ovalno lice blede i sleđeno. Često sam se pitala da li je moja prava majka sahranjena ispod te hladne kože pa ću, ako budem kopala duboko, možda naći toplu dušu nalik mojoj drugoj anoeng.

„Ovo ti je poslednje upozorenje“, kazala mi je. „Ponašaj se kao dama.“

Čim sam uspela da pobegnem od majke, otrčala sam u adeo-vu radnu sobu. Podigao je pogled s novina i namrštio se. Ali videvši mene, osmehnuo se i pozvao me pokretom ruke. Popela sam mu se u krilo.

„Kako je moj mali mangup?“, zadirkirivao me je uhvativši me za nos.

„Anoeng me je izgrdila samo zato što sam rekla da se moja robinja ponaša kao seljanka. Ona je kriva za sve moje nevolje. Hoću drugu sluškinju, neku s *ogromnim* stopalima, i da grozno veze.“

„Ako nisi zadovoljna svojom sluškinjom, reci majci da ti nađe drugu.“

„Neće da me sasluša. Molim te, ade, možeš li da je nateraš da otera Mali Cvet?“

„Nije moje da se mešam u ženski svet.“

Prekrstila sam ruke na grudima i napučila se. On me je goli-cao po rebrima sve dok nisam popustila, a onda me je upitao: „Kad je tvoja ceremonija vezivanja stopala?“

„Sledećeg meseca.“

„To je uskoro“, rekao je. „Da li bi volela da ostaviš prirodna stopala?“

Da bih se uverila da se ade ne šali, skočila sam mu s krila i okrenula se da ga pogledam u lice. Po njegovom pogledu punom iščekivanja znala sam da želi da moj odgovor bude „da“. Osmeh mu je bio tako širok da sam mu videla zadnji zlatni zub. Oči su mu blistale od nestrpljenja. Ipak, igrao se prstenom od žada na palcu, obrtao ga tamo-amo. Želela sam da mu udovoljim, ali nisam mogla da lažem.

„Samo robinje imaju velika stopala. Ne želim da budem kao one. Želim da budem kao moje majke.“

„Voliš li da igraš školice?“

Klimnula sam glavom.

„Voliš i da se penješ na drveće, a i brzo trčiš, zar ne?“

„Da!“

„Ništa od toga nećeš moći da radiš kad ti uvežu stopala. Zar želiš da se odrekneš svega toga?“

„Ne“, brzo sam dodala. „Ali želim i zlatne ljiljane.“ Ukrstila sam prste pred sobom i izvrnula dlanove upolje. Sve do sada sam mislila da je ceremonija vezivanja stopala veličanstvena svetkovina na kojoj će me tetke i rođake obasipati poklonima i pažnjom. Majka mi je obećala da će to biti jedan od najboljih dana u mom životu, treći po redu, odmah posle dana venčanja i dana rođenja mog prvog sina. Od tada sam nestrpljivo očekivala taj dan, pa mi nije padalo na pamet da posle neću više

moći da se igram svojih omiljenih igara. Sad više nisam bila tako sigurna. I dalje je bilo nezamislivo da imam velika stopala, jer sve dame imaju zlatne ljljane. Ljudi će misliti da sam robinja, a da je Mali Cvet dama. Nisam to mogla da dozvolim.

Pogledala sam u adea, tražeći potvrdu.

„Ovo su moderna vremena“, objasnio je. „Neke otmene porodice počinju da puštaju svoje kćeri da imaju prirodna stopala.“

„Ali anoeng i mâma* kažu da su velika stopala prosta.“

„Tvoja majka i baka su veoma konzervativne. Da ti pokažem nešto.“

Otvorio je kožnu kutiju i otkrio fotografiju. Na njoj je bila mlada dama nekoliko godina starija od mene, sedela je na lju-ljašci, a ispod bogato izvezenog ruba pantalona videlo se veliko stopalo. Umesto da izgleda postićeno, ona se osmehivala. Upitno sam pogledala u adea.

„Ova mlada dama je kći jednog bogatog trgovca. Njena porodica je hrišćanska i više ne uvezuju stopala svojim devojčicama. Jednoga dana će sve devojčice imati prirodna stopala. Da li želiš da budeš moderna devojčica kao ona?“

„Ne želim da izgledam kao robinja.“

„Hajde da razgovaramo o tome s tvojom majkom“, kazao je i potapšao me po glavi. „Tražio sam da se nađemo u mâminoj prijemnoj odaji. Imam da im kažem nešto važno.“

Plašila sam se da će se desiti nešto loše: posete mâmi uvek su značile nevolju za anoeng i mene. Od smrti moga dede, četiri godine pre toga, mâma se preselila u udaljeno krilo, gde je provodila dane u molitvama za njegovu dušu. Iako je predala mojoj majci pojas s ključevima i većinu dužnosti u domaćinstvu, mâma je i dalje upravljala ženskim svetom.

Ušli smo u mâminu prijemnu sobu i tamo zatekli moju majku, koja je upravo bila stigla. Pognute glave i ruku skrštenih

* Kant.: baka po ocu. (Prim. prev.)

u krilu, sedela je na ivici niske hoklice iako su sa obe strane prostorije bile poredane stolice.

Otac je pozdravio mâmu dubokim naklonom. Ona mu je pokazala glavom na stolicu pored sebe. Mene nije pozdravila pa sam požurila da stanem pored majke. Snažan neprijatni miris sandalovog drveta sa džinovskog klupka zapaljenog tamjana navodio me je da pokrijem nos, ali namrgođeni izraz mâminog lica odvratilo me je od toga.

Čim je bakina muicai servirala čaj odraslima, otac se nakašljao i počeo da govori.

„Poštovana i časna majko, ono što se spremam da predložim zvučaće radikalno. Ali molim vas, preklinjem vas da saslušate otvorenog uma.“

Mâma je izvila jednu obrvu i prodorno ga pogledala. Uprkos hladnoći, lice mu je bilo zajapureno dok je povlačio okovratnik.

„Nastavi“, kazala mu je.

„Ne bi trebalo izvesti ceremoniju vezivanja stopala na Linđing.“

Mâma i anoeng su piljile u njega, zapanjene.

„Tu praksu osuđuju sve zapadne zemlje kao okrutnu i varvarsku“, nastavio je. „Zbog nje Kina izgleda primitivno. Ponizno vas molim da dozvolite Linđing da zadrži prirodna stopala.“

Baka je tresnula šoljom o sto tako jako da je napukla. Zurila je u njega. Nisam znala da može tako da iskolači inače čkiljave oči. Majka i ja smo razmenile uznemirene poglede. Muicai, koja je puzila ka šolji da izbriše prosuti čaj, takođe je blenula u adea, preneražena njegovim predlogom.

„Zar želiš da obeščastiš naše pretke?“, upitala je mâma.

„Uvažena i časna majko, molim vas da saslušate...“

„Nijedan sin to ne bi tražio.“

„Ovo nema nikakve veze sa sinovljom dužnošću.“

„Dragi mužu“, kazala je anoeng. „Moramo da uvežemo stopala Linđing inače se neće udati. Već smo predugo čekali.“

„Feniks je u pravu“, kazala je mâma. „Zlatni ljljani su zaštitni znak svake dobro odgajane devojke. Nijedna svekrva iz otmenih porodica neće hteti devojku s velikim stopalima. Zar želiš da bude usedelica i sramota za našu porodicu?“

„Vremena se menjaju“, usprotivio se on. „Većina porodica će narednih decenija napustiti praksu vezivanja stopala. Osim toga, obezbedio sam veridbu za Linding.“

Samo sam zinula.

„Šta nije u redu s potencijalnim mladoženjom?“, htela je da zna anoeng.

„Je li bogalj ili slabe pameti?“, upitala je mâma.

„Je li zao?“, upitala sam ja slabim glasom.

Ade mi se ohrabrujuće osmehnuo. „On je fini mali gospodin, tek nešto malo stariji od tebe. Rečeno mi je i da je sklon sportu. Imaćete mnogo toga zajedničkog.“ A onda je dodao, obraćajući se mâmi i majci: „Neustrašivi Li je prvi sin gospodara Lija, potkralja Tjencina.“

„Zašto bi tako važna porodica želela devojku s velikim stopalima?“, upitala je mâma. „I zašto Linding?“

„Uvažena i časna majko, molim vas, preklinjem vas dozvolite mi da završim pre nego što odlučite.“ Klimnula je glavom preko volje. „Gospodar Li je jedan od najuticajnijih državnika u Kini, i jedan od carevih najpoverljivijih ambasadora i pregovarača. Bračno udruživanje s gospodarom Lijem je od ključne važnosti za moju karijeru. Obećao mi je položaj zamenika guvernera Šansija čim ozvaničimo Lindinginu veridbu. Gospodar Li je ubeđen da budućnost dinastije Čing zavisi od modernizacije. Kina ne samo da mora da unapredi svoju vojsku i mornaricu modernom artiljerijom i brodovima na parni pogon već i kineski narod mora da usvoji nove ideje. Jedna od njih su prirodna stopala. On vidi budućnost u kojoj će žene mandarina morati da učestvuju u društvenom životu zajedno sa zapadnjačkim suprugama, a za naše dame neće biti moguće da ih smatraju jednakima ako i dalje budu imale obogaljena

stopala. Zato se obavezao da će obezbediti snahu s prirodnim stopalima. Ali gospodar Li ima problema da nađe nevestu iz odgovarajuće porodice. Uprkos tome što se uticajni ljudi zaklinju da će zabraniti svojim sinovima da se žene devojkama sa zlatnim ljiljanima, oni ne mogu da ubede svoje majke i supruge da prihvate prirodna stopala. Ovo je retka prilika za mene.“

„Neka gospodar Li traži i dalje“, rekla je majka. „Naša kći neće učestvovati u njegovom besmislenom poduhvatu. Pokret protiv vezivanja stopala osuđen je na propast. Uzmimo Lindŕingu novu muicai kao primer. Čak i siromašna, nepismena seljanka uviđa važnost vezivanja stopala. Takva porodica je sigurno podnela velike žrtve da bi vezala kćeri stopala kad je imala četiri godine. Kakva bih ja majka bila kad ne bih to uradila Lindŕing?“

„Fenikse, ta verovanja su prastara“, odvratio je on. „To su lanci koji zadržavaju Kinu i onemogućuju joj progres.“

„Zapadnjacima nisu na srcu najbolji kineski interesi“, usprotivila se majka. „Znaju da je opijum štetan, a ipak ga daju našem stanovništvu, pretvaraju muževe u zavisnike, razaraju porodice.“

„Moral je tu nebitan“, odgovorio je otac. „Zapad je napredan i moćan. Moramo da im udovoljimo, da učimo od njih, barem dok im ne budemo jednaki po ekonomskoj i vojnoj moći.“

„Prekini da se svađaš sa anoeng!“, uzviknula sam. „Ne želim velika stopala!“

„Fenikse“, mâma ju je ukorila. „Obuzdaj Lindŕing. Devojka treba da ćuti dok joj se ne obrate.“

Anoeng me je uštinula za ruku i upozorila me da ćutim. „U našoj riznici ima obilje srebra i naši najamnici su pouzdani“, kazala je. „Nije nam potrebna tvoja plata.“

„Ne radim već skoro četiri godine. Moj bivši pomoćnik je dvaput unapređen i sad je na višem rangu od mene. To je ponižavajuće.“

„Ali bio si u žalosti za ocem tri godine, kad je zabranjeno raditi. Sigurno niko neće imati nešto protiv toga što se držiš zakona.“

„Fenikse, ti ništa ne znaš o muškom svetu, pa nemoj da se brukaš takvim idiotskim primedbama. Naša zemlja je u previranjima, pod neprekidnom opsadom pobunjenika i stranih napada. Hongkong, Šangaj i Sjamen su svi pripojeni zapadnim silama. Mnoge moje kolege se muče da održe svoje položaje, a kamoli da steknu nove. Bila bi ludost odbiti ovu priliku.“

Mâma je posegnula za svojom brojanicom i promrmljala sutru. „Podržavam sina“, izjavila je. „Njegova karijera je najvažnija. Ako moramo da žrtvujemo kćer, to može biti i Linding.“ Prostrelila je pogledom anoeng i rekla: „U svakom slučaju, Fenikse, predugo si čekala da joj uvežeš stopala. Velika stopala rađaju neobuzdanost, drskost i vulgarnost u devojci.“

„Ali, mâma“, podsetila sam je, „za to nije kriva anoeng. „Geomant* nam je rekao da čekamo.“

„Čuti, Linding“, odbrusila mi je majka. „Nikad se ne smeš usprotiviti mâmi.“

„Ali to je tačno. Geomant je rekao...“

Anoeng je prekinula moje reči tako što me je ćušnula. Pogledala sam u adea, u nadi da će reći mâmi da govorim istinu, jer smo svi znali da mi je geomant predvideo ranu smrt ako mi uvežu stopala pre mog sedmog rođendana. Ali on je okrenuo lice od mene i gledao je u tapiserije na zidu.

Mâma nas je namrgođeno gledala kao da smo gomila otpada pa je nastavila: „Kćerkin greh je majčina odgovornost, baš kao što je majčin greh kćerkin teret. Linding je raspuštena i neposlušna. Njen rad sa iglom je grozan. Iskrivljeni bodovi pokazuju nemarnu i nestrpljivu devojku sklonu nepromišljenosti. Previše je slobodna. Ti si za to kriva. Ako ti ne možeš da je ukrotiš, uzeću ti pojas s ključevima i daću ga tvojoj sestri-supruzi.“

* Čovek koji proriče iz jidinga. (Prim. prev.)

Anoeng je pala na kolena i dopuzala do mâme pa spustila čelo na njene zlatne ljiljane. „Poštovana majko, preklinjem vas da se predomislite. Molim vas imajte milosti prema njoj. Ukrotićemo je kad joj uvežemo stopala.“

Mâma je šutnula anoeng u čelo takvom silinom da joj je umalo odleteo zlatni češalj u obliku feniksa. Zašiškala sam na nju, ali anoeng me je pogledom molila da se lepo ponašam. Ponovo sam pogledala u adea, žudeći da kaže nešto što bi pomoglo anoeng. Ali njegove oči su bile tvrde i nestrpljive.

„Prekini da praviš scenu, Fenikse“, rekao je. „To je briljantna bračna pogodba. Linding neće ničega biti željna i biće jedna od mladih dama koje će uticati na oblikovanje Kine u modernu državu. To je uzbuđljiva budućnost!“

Iako sam još uvek želela da odbrani anoeng, kako sam se mogla ljutiti na njega što mi želi najbolji život? Ali... da li i dalje mogu da budem dama ako nemam zlatne ljiljane?

„A šta ako se Neustrašivom Liju nešto desi?“, upitala je majka. „Mnogo će godina proći između veridbe i sklapanja braka. Ako Neustrašivi Li umre, niko drugi neće želeti devojkicu s velikim stopalima.“

„To je vrlo malo verovatno“, ostao je uporan otac.

„Život je ispunjen bolestima i nesrećom. Bilo bi nemoguće ugovoriti drugi prikladan brak za Linding.“

„Zbog karijere moga sina“, izjavila je mâma, „to je rizik koji sam spremna da preuzmem. Moja reč o toj stvari je konačna.“

Uprkos adeovom veselom tonu i uzbuđljivim obećanjima, grickala sam donju usnu dok su mi u glavi rasle sumnje. Velika stopala su ružna i prosta. Ade je rekao da sam njegova omiljena kći, ali mâma je kazala da me treba „žrtvovati“. Ako me voli, zašto nije žrtvovao jednu od mojih polusestara umesto mene?

Mali Cvet

Stomak mi je bio kao prazan bunar i umorno sam vukla udove kao klade. Svaki dan sam počinjala u cik zore, tako što sam išla po vodu i zagrevala je za kupanje gospođice Linding. Kuhinja je bila tako daleko od njene spavaće odaje da su mi zlatni ljiljani pulsirali od bola i ruke mi se tresle od tereta bakarnog vrča dok ne stignem do njenih vrata.

U stomaku mi je krčalo, žudela sam za sledećim sledovanjem retkog kondžija i mlitavog gailana* do kojeg je trebalo da prođe još nekoliko sati. Pogledala sam u obližnju kamenu klupu, u želji da mogu da odmorim noge, ali Seris je rekla da bih, ako brzo ne zadobijem naklonost gospođice Linding, mogla biti prodana u kuću prostitutki i onda više nikad neću videti svoju anoeng. Pri pomisli na majku, grudi mi je ispunila tuga i tu ostala. Treptala sam da odagnam suze dok sam stavljala jedno nestabilno stopalo ispred drugog penjući se do pagode, koja je stajala na veštačkom brežuljku. Možda bi me gospođica Linding volela kad bih mogla da se igram s njom. Stepenice su bile vlažne i klizave od pljuska toga jutra. Gospođica Linding je preda mnom skakala kao žaba. Sa vrha je bacala viline konjice od bambusa preko ivice pagode, a oni su spiralno

* Kant.: zeleno povrće koje često zovu i „kineski brokoli“. (Prim. prev.)

padali na zemlju. Kad se smandrljala dole da ih pokupi, rekla mi je: „Ti ne možeš da se popneš uz stepenice.“

„Da, mogu“, odgovorila sam, rešena da joj pokažem da nije u pravu.

„Za ovu igru su potrebni snažni igrači, a ti si slaba!“

„Vi ste vrlo vešti u ovoj igri, gospođice. Hoćete li da mi pokažete kako da bacam vilinog konjica?“

U njenim široko razmaknutim očima sevnulo je zadovoljstvo, a uglovi usana su joj se raširili u osmeh, ali ruke su joj ostale skrštene na grudima.

„Molim vas, gospođice, zaista želim da se igram s vama.“

„Dobro“, kazala je. „Možeš da se igraš sa mnom ako uspeš da se popneš na vrh.“

Duboko sam uzdahnula i s mukom krenula, obazrivo gazeći stopalima da izbegnem površine obrasle ljigavom mahovinom i barice vode koja se nakupila u brazdama kamenih ploča. Na pola puta do gore, butine su mi drhtale od napora i borila sam se za dah. Nije bilo ograde na koju bih se mogla nasloniti. Posle beskonačnih minuta preda mnom je još stajalo dvanaest stepenika i gospođica Linding, koja se već dvaput popela na pagodu, cerila se svaki put kad je prošla pored mene. Podsticala sam svoje drhtave mišiće. U žurbi da je stignem, umalo se nisam okliznula i skotrljala unazad, ali zamahala sam rukama i pala napred, pravo na šake. Nisam se usudila da ponovo ustanem, iz straha da ne padnem i ne slomim vrat, pa sam puzila do kraja.

„Uspela sam“, prodahtala sam polako se dižući na noge. „Možemo li sad da se igramo?“

„Predugo ti je trebalo. Dosadilo mi je.“

„Ali tek što sam stigla ovamo!“

„Ako mi još jednom tako drsko odgovoriš, reći ću anoeng da te proda na ono jezivo mesto gde devojkice dobiju bolest od koje im trule nosevi.“

Pala sam na kolena i izvinila se, udarajući čelom o hladni kamen. „Žao mi je, gospođice. Molim vas da to ne radite.“

„Ne izgledaš kao da ti je dovoljno žao.“

Obgrlila sam joj kolena i podigla pogled preklinjući je da mi oprostí. S podrugljivim osmehom na licu, bacila je viline konjice u baru, odgurnula me u stranu i odskakutala niz stepenice. Zgrabila sam jedan i bacila ga niz baštensku stazu. Da još uvek imam svoja velika stopala, da je moj ade još živ, da sam i dalje ćerka a ne robinja, pojurila bih za gospođicom Linđing i šutnula je u zadnjicu. Ali sva ta „da“ nisu bila stvarnost i bila sam napuštena. Osim toga, u glavi su mi odzvanjale reči koje je izgovorila anoeng: da ispunjavam naređenja, da budem poslušna i da se staram o svojim zlatnim ljiljanima; ako sve to budem radila, uskoro ću je ponovo videti.

Iscrpljenost i tuga za kućom zamaglile su mi misli kad sam se te noći povukla u spavaonicu, spremna da se srušim na svoju slamaricu. Ali najpre sam morala da operem i umotam u čiste zavoje svoje zlatne ljiljane, kao što je rekla majka, ili je više neću videti. Delila sam tu sobicu s dve neprijateljski nastrojene kuhinjske služavke i s Prolećnom Kišom, muicai koja je služila mlađu suprugu-sestru gospođe Fong – moram da zapamtím da je zovem druga taitai Fong, a ne „druga gospođa Fong“, ili će mi Seris ponovo zavrnuti uho. Nestrpljiva da obavím zadatak pre no što se vrate druge devojke, žurno sam otvorila fioku u kojoj su stajali moji rezervni indigo zavoji, jedino što mi je ostalo od moje anoeng. Zateturala sam se: bili su odmotani, umazani masnoćom i smrdeli na nešto gadno – mešavinu mokraće i trulog povrća. Poražena, bacila sam se na ležaj, zarila lice u jastuk i zajecala, drhteći celim telom dok sam dozivala majku. Plakala sam sve dok mi se slama ispod jastučnice nije pretvorila u nakvašenu masu. Trgla sam se na dodir ruke po ramenu, očekujući šamar od Seris. Ali to je bila Prolećna Kiša.

„De, de“, tešila me je. „Ja ću ti pomoći da ih opereš.“

U strahu da bi to mogla biti neka varka, uzmakla sam. Premda se Prolećna Kiša nikad nije priključila kuhinjskim služavkama kad su me nazivale svakakvim imenima kao „Mali Korov“, „Tamni Oblak“ ili „Lenji Crv“, isto tako mi nikad nije rekla ljubaznu reč.

„Kuhinjske služavke su mnogo zlobne“, kazala je Prolećna Kiša.

„Zašto me mrže?“, upitala sam.

„One su...“, zastala je, a onda se ispravila: „*mi* smo ljubomorne na tvoje zlatne ljiljane. Kuhinjske služavke su tako zelene od zavisti da bi se mogle pretvoriti u turšiju. Ali damске sluškinje su na višem rangu od kuhinjskog osoblja i ja sam najstarija u našoj spavaonici. Kad ih izgrdim, paziće kako se ponašaju.“

„Ali zar me ne mrziš i ti?“

Uzdahnula je i malo se nasmešila otkrivajući jamice na obrazima, veličine zrna pasulja, kad je sela na ivicu mog ležaja.

„Mrziš li me?“, ponovila sam.

„Naravno da sam ljubomorna. Ko ne bi bio? Sve bi devojke robinje ubile da imaju zlatne ljiljane. Ali tvoje tužne oči me suviše podsećaju na moju mlađu sestru. Nedostaje mi.“ Pružila je ruku i sklonila mi kosu iz očiju; ovoga puta se nisam trgla.

„Gde je ona?“, upitala sam.

„Verovatno su je prodali nekoj drugoj porodici da bi platili očeve opijumske dugove.“ Iako je to rekla sležući ramenima, u glasu joj se čuo oštar prizvuk, zbog čega je zvučala mnogo starije od deset godina koliko je imala.

„Moja anoeng kaže da ću je videti kad se udam. Možda ćeš i ti videti svoju sestru kad se udaš.“ Trudila sam se da mi glas bude postojan, ali zadrhtao je od sumnje jer sam znala da bi samo najsiromašnije porodice uzele nevestu s velikim stopalima, ako bi je uopšte htele.

„Možda.“ Ali nije zvučala ubeđeno. Htela sam da joj pomognem da se bolje oseća, pa sam je čvrsto zagrlila, onako kako

je majka grčila mene kad su me zlatni ljiljani boleli i kad sam cvilela po celu noć.

Odvojila me je od sebe, a onda posegnula u jaknu i izvadila bao sa svinjetinom. Pogačica je bila ogromna. „Uzmi ovo“, kazala je i ponudila mi polovinu. „Jedna od kćeri moje gospodarice ispustila ju je na pod, ali ja sam otrešla prašinu. Još je vruća.“

Gurnula sam celo parče u usta. Slast mi je eksplodirala na nepcu. Sklopila sam oči, zamislila mrvice na svom jeziku, kako skakuću i plešu dok žvaćem.

„Uspori malo“, nasmejala se Prolećna Kiša, „ili ćeš se zadaviti.“

Setila sam se kako Linding i njene dve polusestre onako bezbrižno bacaju hranu. „Zašto nam porodica ne da da jedemo više? Ljudima je potreban pun stomak da bi radili.“

„Oni uglavnom zaboravljaju da smo ljudi.“

„Zar misle da smo životinje?“

„Ne baš životinje“, kazala je zamišljeno. Pošto je progutala zalogaj, dodala je: „Više da smo neke alatke – kao šolja za čaj ili češalj. Korisne ali nevažne. Uvek mogu da kupe drugu robinju.“

„Ne želim da me ponovo prodaju. Kako da postignem da me gospođica Linding zavoli?“

„To razmaženo derište se ne može zadovoljiti“, odgovorila je, „ali bar te ne povređuje.“ Zavrnila je rukave i pokazala mi modrice veličine naprstka, pa još dalje uz ruku i crvene zagnojene tačkice – sveže rane od opekotina.

Dah mi se presekao. „To je uradila druga taitai Fong?“ Nisam mogla ni da zamislim da bi gospođa Fong mogla da uradi tako nešto, a i druga žena gospodara Fonga je izgledala tako nežno.

„Ona je zmija u zečjem krznu! Ali jednoga dana ću pobeći od nje.“

„Kako?“

„Ako budem mogla da se udam, ili možda...“ Zaćutala je i povukla me da stanem na noge. „Dosta o tome“, rekla je. „Da

ti pokažem trik koji će ti pomoći da opstaneš.“ Izbrisala je smešak sa lica, podesila usne u ravnu crtu i ugasila svetlost u očima ostavljajući tup pogled. „Sad probaj ti.“

Pokušala sam da imitiram njenu praznu masku.

„Nije loše“, kazala je, „ali oči su ti i dalje tužne. Trudi se da misliš na nešto dosadno da bi izgledale kao prazna stranica. Ne možemo im dozvoliti da znaju kakva su naša prava osećanja.“

Pre tri dana gospodar Fong je objavio domaćinstvu veridbu gospođice Linding. Druge robinje su govorile da je gospođica Linding njegovo omiljeno dete, pa nisam mogla da shvatim zašto je onda kažnjava velikim stopalima. Iako je sebično radovati se na njen račun, bila sam oduševljena. Nijedna dama s prirodnim stopalima ne može imati muicai sa uvezanim.

„Anoeng želi da budeš muicai rođake Elegancije, kako bi mogla da zadržiš svoje zlatne ljiljane“, kazala mi je gospođica Linding dok sam je češljala. Osmeh joj se odražavao u ovalnom ogledalu, a u razmaku gde su nedostajala dva prednja zuba virio joj je vrh jezika. Gospođica Elegancija mi je izgledala kao mnogo ljubavnija od moje gospodarice. Ali pre nego što sam mogla da se obradujem, dodala je: „Ali ja želim da te zadržim. Majka je prvo rekla 'ne', ali ade joj je kazao da njene robinje ne zaslužuju zlatne ljiljane, pa sad kaže 'da'. Seris će ti večeras odvezati stopala.“

Ispustila sam češalj i odskočio je od podnih pločica. Gospođica Linding se okrenula na stolici bez naslona i razvukla usne u podrugljiv osmeh gledajući me.

„Kad budeš ponovo imala velika stopala, moći ćeš da se igraš sa mnom“, rekla je. „Mislila sam da želiš da se igraš sa mnom. Zašto se duriš?“

Suze su me pekle u očima dok sam gledala dole, u svoje zlatne ljiljane. „Molim vas nemojte mi ih oduzeti.“